

**This is an electronic reprint of the original article.
This reprint *may differ* from the original in pagination and typographic detail.**

Author(s): Mäkelä, Kasper; Hirvensalo, Mirja

Title: Suomalaisen liikunnanopettajien urakehitys ja työtyytyväisyys

Year: 2013

Version:

Please cite the original version:

Mäkelä, K., & Hirvensalo, M. (2013). Suomalaisen liikunnanopettajien urakehitys ja työtyytyväisyys. In Y. Eija, H. Silfverberg, & E. Kouki (Eds.), *Opettaminen valinkauhassa. Ainedidaktiikan symposiumi Turussa 15.3.2013* (pp. 125-136). Suomen ainedidaktisen tutkimusseuran julkaisuja. Ainedidaktisia tutkimuksia (7). Suomen ainedidaktinen tutkimusseura. Retrieved from <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/42530>

All material supplied via JYX is protected by copyright and other intellectual property rights, and duplication or sale of all or part of any of the repository collections is not permitted, except that material may be duplicated by you for your research use or educational purposes in electronic or print form. You must obtain permission for any other use. Electronic or print copies may not be offered, whether for sale or otherwise to anyone who is not an authorised user.

Suomalaisten liikunnanopettajien urakehitys ja työtyytyväisyys

KASPER MÄKELÄ JA MIRJA HIRVENSALO

kasper.makela@jyu.fi

Jyväskylän Yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos

Tiivistelmä

Nykypäivänä työurat ovat monipuolistuneet ja tämä näkyy myös opettajien keskuudessa. Opettajien siirtyminen pois varsinaisesta opetustehtävästä on yleistynyt ja näin opettajaksi kouluttautuneiden työurat ovat ainakin osittain muuttumassa. Myös liikunnanopettajat ovat jo pitkään olleet paitsi opetustaitojensa myös liikunnallisten taitojensa vuoksi haluttua työvoimaa muuallakin kuin koulumaailmassa.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikunnanopettajaksi valmistuneiden nykyistä työnkuvaa ja ammatinvaihtoon vaikuttaneita tekijöitä. Kohderyhmänä olivat vuosina 1980–2008 valmistuneet liikunnanopettajat (N=1430).

Tutkimuksen mukaan liikunnanopettajaksi valmistuneista 23 prosenttia oli vaihtanut ammattia; joka kymmenes toimi edelleen koulussa, mutta 13 prosenttia oli vaihtanut ammattia koulumaailman ulkopuolelle. Liikunnanopettajat kokivat ammatinvaihdon syiksi muun muassa huonot työolosuhteet, työmäärän, arvostuksen puutteen, omien kykyjen paremman hyödyntämisen, ja työyhteisön. Pätevien liikunnanopettajien pysyminen ammatissa edellyttäisi näin ollen työn muuttamista mielekkäämmäksi ulkoisia olosuhteita ja työyhteisön vuorovaikutussuhteita kohentamalla.

Avainsanat

Liikunnanopettaja, työ, työtyytyväisyys, ammatinvaihto, työura

Johdanto

Perinteisesti opettajan työura on ajateltu alkavan yliopisto-opinnoista, ammatin siirtymisestä opintojen päätyttyä ja päättävän lopulta siirryttäessä eläkkeelle (Fessler & Christensen, 1992). Opettajan ura muodostuu kuitenkin huomattavasti useammasta vaiheesta. Opettajat kehittyvät eri tavoin ja he omaavat erilaisia tietoja, taitoja, asenteita ja käyttäytymismalleja uran eri vaiheissa (Lynn & Woods, 2010). Opettajan uran erilaisia vaiheita on kuvattu useissa eri tutkimuksissa (Day, ym., 2006; Fessler & Christensen, 1992; Huberman, 1989; Lacey & Eggleston, 1977; Sikes, 1985). Näistä opettajan uramalleista Fessler ja Christensenin, (1992) Hubermanin (1989) ja Sikesin (1985) mallit sisältävät monia yhteisiä piirteitä.

Opettajien ura alkaa valmistautumisvaiheella yleisimmin yliopistossa tai korkeakoulussa. Tänä aikana tulevat opettajat valmistautuvat tulevaan ammattiinsa (Christensen, 1992). Kouluttautumisen jälkeen opettajat keräävät kokemusta ja hyväksyntää ensimmäisessä työpaikassaan oppilailta, vanhemmilta, kollegoilta ja työnjohdolta. Tämä vaihe on yleisesti nimetty joko perehdytys- (*induction*), havainto- (*discovery*) tai selviytymisvaiheeksi (*survival*). Tämä ajanjakso sisältää myös havainnoinnin koulumaailman todellisuudesta verrattuna opettaja-koulutuksen ideaalimaailmaan sekä oman mukavuusalueen löytämisen opetuksen arjessa (Letven, 1992). Ensimmäisten työvuosien jälkeen opettajat siirtyvät vaiheeseen, jossa opettajat ovat jo hankkineet ja vahvistaneet pätevyyttään ja kiinnittyneet työhönsä. Opettajilla voi olla jo ylimääräisiä vastuualueita ja vankentaneet näin asemansa kouluuyhteisössä. Tätä vaihetta kutsutaan kiinnittymis- (*commitment*) tai pätevyysvaiheeksi (*competence*) (Burke & McDonnell, 1992a; Burke & McDonnell, 1992b).

Kiinnittymisvaiheen jälkeen seuraa usein turhautumis- (*frustration*) tai uudelleen arviointivaihe (*reassessment*) (Huberman, 1989; Price, 1992a). Tällöin opettajat kyseenalaistavat oman työnsä ja ammatinvalintansa, kokien

pettymystä ja turhautumista opettamiseen. He saattavat etsiä uusia tapoja ilmaista itseään ja kokea tyytyväisyyttä tulevaisuudessa omaan elämäänsä (Price, 1992a; Sikes, 1985). Opettajat kokevat jumittuneensa ammattiin, johon he eivät ole tyytyväisiä. Ammatissa koetaan olevan heikot ylenemismahdollisuudet ja työtyytyväisyys laskee. Tämän seurauksena työstressi lisääntyy ja opettajat kokevat saavansa riittämättömästi tukea työnjohdolta ja yhteisöltä (Huberman, 1989; Price, 1992a). Tämän ”keski-iän kriisin” jälkeen opettajan työuralla tulee tasannevaihe, jonka aikana opettajat tekevät työnsä tunnollisesti, mutta eivät tee ylimääräisiä työtehtäviä. Opettajat eivät kehitä itseään ammatillisesti enää innokkaasti. Opettajat ovat kadottaneet innostuksensa ja energiansa opettamiseen, mutta heillä on sitäkin enemmän itseluottamusta ja hyväksyntää itseä kohtaan (Huberman, 1989). Tätä vaihetta kutsutaan yleisesti joko vakaus- (*stability*) tai seesteisyysvaiheeksi (*serenity*) (Huberman, 1989; Price, 1992b). Opettajan viimeiset vuodet sisältävät sekä valmistautumisen eläkkeelle jäämiseen (*career wind-down*) ja varsinaisen eläkkeelle jäämisen (*disengagement*) tai ammatista poistumisen (*career exit*) (Huberman, 1989; McDonnell & Burke, 1992b). Näiden vaiheiden aikana opettajat valmistautuvat eläköitymiseen ja käyvät läpi työuraansa. Kokemukset voivat vaihdella positiivisesta negatiiviseen riippuen siitä opettajat kokevatko opettajat työuransa olleen palkitseva vai epäpalkitseva kokemus (Day, ym., 2006; McDonnell & Burke, 1992a; Sikes, 1985).

Opettajien työuran muutoksia (*turnover*) kuvataan kolmella erilaisella termillä. Varsinaisesta ammatinvaihdosta (*attrition*) puhutaan, kun opettaja siirtyy kokonaan opetusalan ulkopuolelle. Kun opettaja vaihtaa esimerkiksi opetettavaa ainetta tai vaihtaa luokanopettajan tehtävistä aineenopettajan tehtäviin tai rehtorin tehtäviin, puhutaan siirtymästä (*area transfer*). Opettajan muutosta tai muuttoliikkeestä (*migration*) puhutaan silloin, kun opettaja vaihtaa koulua, mutta jatkaa saman oppiaineen opettamista (Boe, 2007). Vaikka opettajien ammatinvaihtoa on yleisesti tutkittu melko paljon, on liikunnanopettajien osalta teemaan liittyviä tutkimuksia melko vähän.

Pääosin asiaa on lähestytty laadullisen tutkimuksen keinoin (esimerkiksi Armour & Jones, 1998; Moreira, Sparkes, & Fox, 1995; Woods & Lynn, 2001). Osa tutkimuksista on keskittynyt liikunnanopettajien työuran alkuvuosiin ja erityisesti ensimmäisten työvuosien haasteisiin (Lawson, 1989; Smyth, 1995; Solomon, Terry, & Carter, 1993) kun taas osa tutkimuksista on keskittynyt kokeneiden opettajien uran kehityskaariin (Macdonald, 1999; Whipp, Tan, & Yeo, 2007). Määrälliseen tutkimusaineistoon pohjautuvia tutkimuksia on huomattavasti vähemmän. Tuoreita tutkimustuloksia aiheesta ei ole. Evansin ja Williamsin (1989) mukaan 80 prosenttia mies- ja 40 prosenttia naisliikunnanopettajista oli harkinnut ammatinvaihtoa Yhdysvalloissa. Vastaavasti 37 prosenttia australialaisista liikunnanopettajista oli siirtynyt muihin töihin 1–5 vuotta valmistumisensa jälkeen.

Liikunnanopettajan ammatissa on lukuisia tekijöitä, jotka tuottavat työn tekijälleen tyydytystä. Merkittävimmäksi tyytyväisyyden tuottavaksi tekijäksi liikunnanopettajat mainitsevat työn tekemisen nuorten kanssa (Macdonald, Hutchins, & Madden, 1994; Moreira, ym., 1995). Toisaalta liikunnanopettajan työ sisältää myös piirteitä, jotka aiheuttavat tyytymättömyyttä ja näin ollen suuntaavat liikunnanopettajia pois opetustyöstä. Useissa tutkimuksissa on havaittu, että liikunnan matala status ja vähäinen arvostus aiheuttavat tyytymättömyyttä liikunnanopettajan työhön (Curtner-Smith, 2001; Henninger, 2007; Macdonald, 1995; Sparkes, Schempp, & Templin, 1993; Whipp, ym., 2007). Liikunnanopettajat nähdään alemman tason tai ei-akateemisen oppiaineen opettajina tai vain ”urheilunopettajina” (Kougioumtzis, Patriksson, & Stråhlman, 2011; Macdonald, 1999; Moreira, ym., 1995; Lynn & Woods, 2010). Myös eristäytyminen kollegoista ja kollegiaalisuuden puute on tuttua liikunnanopettajan ammatissa, koska liikunnanopettajat toimivat monesti koulun ulkopuolella (Lynn & Woods, 2010; Mohr & Townsend, 2001; Templin, 1988). Koska liikunnanopettajat työskentelevät usein koulun ulkopuolella, osa opettajista kokee olevansa ”Robinson Crusoe”, autiolla saarella, jossa kukaan ei ymmärrä heitä tai jaa

heidän kokemuksiin tai ideoita (Fraser-Thomas & Beaudoin, 2002; O'Sullivan, 2006; Shoval, Erlich, & Fejgin, 2010).

Tuen puute kollegoilta ja työnjohdolta on vahvasti liitoksissa eristäytyneisyyden tunteeseen. Koska opettajien odotetaan ratkaisevan kaikki ongelmat yksin ilman toisen opettajan ajatuksia tai ideoita (Shoval, ym., 2010). Riittävä tuki ja kannustus työnjohdolta ja kollegoilta voisivat merkittävästi parantaa liikunnanopettajien työelämän laatua (Mäkelä, Hirvensalo, & Whipp, 2013).

Varsin yleinen ongelma liikunnanopettajien työssä on ulkoisten resurssien puute. Liikunnanopettajien työssä tämä tarkoittaa puutteellisia tiloja ja välineitä opetuksen toteuttamiseen (Henninger, 2007; Lynn & Woods, 2010; Marshall & Hardman, 2000). Liikunnanopettajat joutuvat työskentelemään minimaalisilla resursseilla, mikä heikentää mahdollisuuksia täyttää opetukselle asetetut tavoitteet (McCaughy, Barnard, Matin, Shen, & Kulinna, 2006). Myös riittämätön aika opetuksen suunnitteluun ja suuri työmäärä ovat tyypillisiä liikunnanopettajan työssä. He kokevatkin haastavaksi työn moninaisista vaatimuksista selviytymisen (Shoval, ym., 2010). Tämä puolestaan johtaa voimattomuuden tunteeseen ja vaikuttaa negatiivisesti mahdollisuuteen tarjota monipuolisia oppimiskokemuksia oppilaille (Whipp, ym., 2007). Yleisiä huolenaiheita liikunnan-opettajien keskuudessa ovat myös oppilaiden käyttäytyminen, kurinpito tai motivaatio-ongelmat (Shoval, ym., 2010; Solomon, ym., 1993), jotka ovat lisäämässä opettajien työtyytymättömyyttä (Kulinna, Cothran, & Regualos, 2006).

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää vuosina 1980–2008 liikunnanopettajiksi valmistuneiden nykyistä työnkuvaa; kuinka moni valmistuneista oli vaihtanut ammattia ja mihin ammatteihin liikunnanopettajiksi valmistuneet ovat suuntautuneet. Lisäksi tarkoituksena on selvittää ammatinvaihtoaikkeitä ja sekä ammatinvaihtoon, että ammatinvaihtoaikkeisiin vaikuttavia tekijöitä.

Tutkimusaineisto ja menetelmät

Tämä tutkimus on osa Jyväskylän yliopiston liikuntakasvatuksen laitoksen koulutus- ja työtyytyväisyys tutkimusta. Kaikille vuosina 1980–2008 liikunnanopettajaksi valmistuneille (N=1409) lähetettiin kutsu osallistua tutkimukseen. Yhteensä 1394 tavoitetusta vastaajasta 1084 vastasi kyselyyn (78 %). Vastaajista 808 toimi edelleen liikunnanopettajana, 20 oli jäänyt eläkkeelle, ja 256 toimi muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa. Liikunnanopettajan ammatissa toimiville oli laadittu kyselylomake, jossa selvitettiin muun muassa nykyistä työnkuvaa, työtyytyväisyyttä, ja ammatinvaihtoaikkeitä. Muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa toimineet vastasivat toiseen kyselylomakkeeseen, jossa selvitettiin nykyistä työnkuvaa, toimimista liikunnanopettajana ja syitä ammatinvaihtoon.

Tutkimuksessa käytetty kyselylomake muokattiin aiemmasta koulutus ja työtyytyväisyyskyselystä (Suikka, Herva, Laakso & Nupponen, 2000) johon oli lisätty kysymyksiä Yhdysvalloissa käytetystä opettajien seurantatutkimuksesta (*Teacher follow-up survey*). Lopulliseen versioon lisättiin erityisesti liikunnanopetukseen liittyviä kysymyksiä esimerkiksi liikunnanopetuksen tiloja ja välineitä, työkykyä, työn arvostusta, aikatauluja ja eristäytyneisyyttä koskien. Lopullinen kysely sisälsi seuraavat muuttujat ja kysymykset:

Taustamuuttujat: Ikä, sukupuoli, kouluaste, opetuskokemus, opetustuntien määrä ja kokonaistyöaika.

Työuran rakentuminen: Vastaajilta tiedusteltiin aikomusta pysyä liikunnanopettajan ammatissa kahdella kysymyksellä: ”oletko harkinnut vaihtavasi ammattia opetusalan sisällä”? Vastaajia, jotka ilmoittivat harkinneensa ammatinvaihtoa opetusalan sisällä, pyydettiin tarkentamaan vastaustaan seuraavista vastausvaihtoehdoista: rehtori / luokanopettaja / muun aineen opettaja / erityisopettaja / opinto-ohjaaja. Toisena kysymyksenä oli ja ”oletko harkinnut vaihtavasi ammattia kokonaan opetusalan ulkopuolelle?” Vastaajat, jotka ilmoittivat halukkuutensa vaihtaa ammattia

opetusalan sisällä luokiteltiin *muuttajiksi*. Vastaajat, jotka ilmoittivat halukkuutensa vaihtaa ammattia opetusalan ulkopuolelle luokiteltiin *vaihtajiksi*. Liikunnanopettajat, jotka eivät olleet harkinneet ammatinvaihtoa luokiteltiin *säilyjiksi*. Vastaajilta, jotka olivat jo vaihtaneet ammattia tiedusteltiin nykyistä työnkuva. Työnkuva luokiteltiin seuraaviin luokkiin: rehtori / opinto-ohjaaja / luokanopettaja / erityisopettaja / muun aineen opettaja / yrittäjä / valmentaja / hallinto- ja johtotehtävät / suunnittelijat / tutkijat. Vastaajat, jotka toimivat koulumaailmassa luokiteltiin niinkään *muuttajiksi* ja vastaajat, jotka toimivat koulumaailman ulkopuolella luokiteltiin *vaihtajiksi*.

Vaihtosyyt: Liikunnanopettajilta, jotka ilmoittivat aikomuksestaan vaihtaa ammattia, kysyttiin syitä ammatinvaihtoaikaisiin. Kysymykset liittyivät muun muassa työnjohtoon, kollegoihin, ammatin arvostukseen, työmäärään, stressitekijöihin ja työolosuhteisiin. Viisiasteinen asteikko vaihteli asteikolla (1) ei ole vaikuttanut lainkaan, (5) on vaikuttanut erittäin merkittävästi. Vastaavat kysymykset esitettiin myös ammattia vaihtaneille, miten vastaavat syyt olivat vaikuttaneet siihen, että he olivat vaihtaneet ammattia.

Aineiston analysointi aloitettiin kuvailevilla tunnusluvuilla (taustamuuttujat, nykyinen työnkuva, työkokemus). Ammatinvaihtoon vaikuttaneita syitä vertailtiin *muuttajien* ja *vaihtajien* välillä *t*-testillä. Ammatinvaihtosyyden 36 kysymystä muodostivat ammatinvaihtomittarin, jonka Cronbachin alfa kertoimen arvoksi saatiin .92. Cronbachin alfa kertoimen ollessa yli .60 mittarin kysymysten kuvataan mittaavan ilmiötä yhteneväisesti. Luokkien sisäinen korrelaatio (*interclass correlation*) oli .95 ($F=19.61$, $p<.001$), joten vastaajat vastasivat kahden viikon välein kyselyyn hyvin samankaltaisesti. Näin ollen mittaria voidaan pitää luotettavana.

Tulokset

Muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa toimivat

Liikunnanopettajaksi valmistuneista noin joka neljäs (23 %) työskenteli jossain muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa; 13 prosenttia luokiteltiin *vaihtajiksi* ja kymmenen prosenttia *muuttajiksi*. *Muuttajien* ryhmässä siirryttiin yleisimmin rehtorin tehtäviin. Tämä korostui erityisesti miesten nykyisenä ammattina. Vastaavasti naisille tyypillistä oli ollut siirtyminen luokanopettajan työhön. *Vaihtajien* ryhmässä yleinen vaihtosuunta oli erilaiset hallinto- ja johtotehtävät sekä valmentajan tehtävät esimerkiksi liikuntaseurojen palveluksessa. Muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa toimivat olivat toimineet liikunnanopettajina keskimäärin yhdeksän vuotta. Miehet olivat lähteneet liikunnanopettajan ammatista keskimäärin aiemmin kuin naiset ($p=.046$). *Vaihtajat* olivat lähteneet aiemmin kuin *muuttajat* ($p<.001$). Ammattia vaihtaneista 38 % oli toiminut liikunnanopettajan ammatissa vain 1–5 vuotta. Muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa toimivat ilmoittivat ammatinvaihtoon vaikuttaneiksi tekijöiksi työnjohdon, työolosuhteet, kollegat, oppilaat, työmäärän ja ammatin arvostuksen. Naiset kokivat työmäärän, huonojen työskentelyolosuhteiden ja liian tiukkojen aikataulujen vaikuttaneen ammatinvaihtoon enemmän kuin miehet ($p=.017-.029$). Vastaavasti miehet kokivat työskentelyn vain muutamien kollegoiden kanssa eli eristäytyneisyyden vaikuttaneen lähtöpäätökseen enemmän kuin naiset ($p=.040$).

Liikunnanopettajan ammatissa toimivat

Liikunnanopettajina toimivista 808 opettajasta 316 eli 39 prosenttia oli harkinnut vaihtavansa ammattia. Näistä kaksi kolmasosaa harkitsi siirtymistä opetusalan ulkopuolelle. Opetusalan sisällä vaihtoa harkitsevista kolmannes ilmoitti muun aineen opettamisen ja kolmannes rehtorin toimen varteenotettavaksi vaihtoehdoksi. Miehistä noin puolet harkitsi rehtorin tehtävää kun taas naisista muun aineen opettaminen (38 %), opinto-ohjaajan (31 %) ja rehtorin tehtävät olivat ensisijaiset uravaihtoehdot. Ammatinvaihtoaikheet olivat yleisimpiä 40–44-vuotiaiden liikunnanopettajien ikäryhmässä. Naisten ja miesten välillä ei havaittu olevan eroavaisuutta ammatinvaihtoaikheissa. Vertailtaessa *säilyjiä muuttajiin ja vaihtajiin* havaittiin, että *säilyjillä* oli enemmän opetustunteja, mutta vähemmän muuta kuin opetustyötä kuin *muuttajilla* ($p=.035-.042$). *Muuttajilla* oli myös vähemmän opetuskokemusta kuin *säilyjillä* ja *vaihtajilla* ($p=.004-.008$). Eri ryhmien välillä ei havaittu tilastollisesti merkittäviä eroja kouluasteen ($\chi^2(6)=7,298$, $p=.294$) tai paikkakunnan koon ($\chi^2(10)=9,467$, $p=.488$) perusteella.

Ammatinvaihtoa harkitsevat ilmoittivat ammatinvaihtoaikheiden syiksi työolosuhteet, ammatin arvostuksen, oppilaat, kollegat, oman ammattitaidon, työmäärän, työnjohdon ja stressin. Vaihtajat kokivat työolosuhteet, työmäärän ja ammatin arvostuksen vaikuttaneen enemmän vaihtoaikheisiin kuin muuttajat ($p=.001-.038$).

Pohdinta

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää liikunnanopettajiksi vuosina 1980–2008 valmistuneiden nykyistä työkuva ja ammatinvaihtoaikheita. Tut-

kimuksessa havaittiin, että 23 prosenttia liikunnanopettajaksi valmistuneista työskenteli jossain muussa kuin liikunnanopettajan ammatissa. Lisäksi 39 prosenttia liikunnanopettajan ammatissa toimivista oli harkinnut ammatinvaihtoa. Tämä on huomattavasti pienempi osuus kuin esimerkiksi Englannissa, jossa 80 prosenttia mies- ja 40 prosenttia naisliikunnanopettajista oli ilmoittanut harkinneensa ammatinvaihtoa (Evans & Williams, 1989). Australiassa vain 37 prosenttia opettajaksi valmistuneista pysyi ammatissa 1–5 vuotta valmistumisensa jälkeen (Macdonald, ym., 1994). Syitä suomalaisten liikunnanopettajien parempaan ammatissa pysymiseen voi olla useita, mutta esimerkiksi opettajan hyvä asema Suomessa ja kattava peruskoulutus antavat hyvät valmiudet ammatissa toimimiseen. Lisäksi Suomessa liikunnanopettajilla ei ole kaksoisroolia (opetus-valmennus), jonka on todettu aiheuttavan roolikonflikteja ja kohtuuttoman suuren työmäärän (O'Connor & Macdonald, 2002; Richards, & Templin, 2012). Toisaalta, myös Suomessa osa liikunnanopettajista tunnistaa oman oppiaineensa heikomman arvostuksen verrattuna muihin kouluaineisiin.

Liikunnanopettajan ammatissa toimineista merkittävä osa toimi edelleen koulutukseen liittyvissä tehtävissä ja ammatinvaihtoa harkitsevista kolmasosa oli harkinnut vaihtavansa ammattia koulumaailman sisäpuolella. Tämäkin kertoo osittain opetusalan suhteellisen hyvästä arvostuksesta Suomessa, sillä esimerkiksi Australiassa ammattia vaihtaneista vain kolme prosenttia toimi koulumaailmaan liittyvissä tehtävissä (Macdonald, ym., 1994). Tässä tutkimuksessa ammattia vaihtaneista johtotehtäviin siirtyneet olivat pääosin miehiä ja vastaavasti muihin kouluun liittyviin tehtäviin siirtyneet olivat naisia. Myös Australiassa on havaittu, että miesliikunnanopettajat siirtyvät pääosin erilaisiin johtotehtäviin (Macdonald, ym., 1994).

Sekä ammattia vaihtaneet että ammatinvaihtoa harkitsevat ilmoittivat syiksi työolosuhteet, kollegat, oppilaat, työmäärän, ammatin arvostuksen ja työnjohdon. Ammatinvaihtoa harkitsevat ilmoittivat myös stressin ja oman am-

mattitaitonsa vaikuttaneen myös ammatinvaihtoihteisiin. Myös kansainvälisissä tutkimuksissa on havaittu oppilaiden häiriökäyttäytymisen (Moreira, ym., 1995; Curtner-Smith, 1997), liiallisen työ määrän (Kougioumtzis, ym., 2011; Shoval, ym., 2010; Whipp, ym., 2007), ja huonojen työolosuhteiden (Henninger, 2007; Lynn & Woods, 2010; Marshall & Hardman, 2000) vaikuttavan työtyytyväisyyteen ja ammatinvaihtoihteisiin. Tutkimuksissa on havaittu myös huonon työnjohdon (Whipp, ym., 2007), kollegoiden puutteen tai välinpitämättömyyden (Lynn & Woods, 2010; Macdonald, 1995) ja erityisesti oppiaineen arvostuksen puutteen (Armour & Jones, 1998; Curtner-Smith, 2001; Sparkes, Schempp, & Templin, 1993; Whipp, ym., 2007) vaikuttaneen merkittävästi liikunnanopettajien työn mielekkyyteen ja lopulliseen ammatinvaihtoon. Liikunnanopettajat toimivat usein koulurakennuksen ulkopuolella ja tämän vuoksi osa opettajista kokee olevansa eristäytynyt muusta opettajakunnasta. Ammatin arvostus on havaittu osittain olevan yhteydessä työkokemukseen. Osa Australialaisista liikunnanopettajista kokee, että he ovat saavuttaneet arvostuksen työiän myötä (Macdonald, 1999). On mahdollista, että myös Suomessa liikunnanopettajien arvostus kasvaa iän ja työvuosien myötä. Ammatinvaihtoa harkinneet ilmoittivat lisäksi liiallisen stressin ja oman ammattitaidon vaikuttaneen halukkuuteen siirtyä muihin tehtäviin. Omaa ammattitaitoa haluttaisiin hyödyntää paremmin. Tämä voi olla yhteydessä monissa ulkomaisissa tutkimuksissa raportoituun lukkiutumiseen työhön ja työn rutinoitumiseen. Liikunnanopettajat kokevat, ettei heillä ole mahdollisuuksia edetä urallaan (Armour & Jones, 1998; Lynn & Woods, 2010; Moreira, ym., 1995). Stressi puolestaan muodostuu liiallisesta työ määrästä ja/tai liian tiukoista aikatauluista. Liikunnanopettajan tulee siirtyä koulun ja eri liikuntaympäristöjen välillä ja voi aiheuttaa kiireisiä tilanteita monta kertaa päivässä. Aikataulut voivat muodostua erittäin haastaviksi (Curtner-Smith, 1997; 2001). Mikäli aikataulut ovat liian tiukat, ei tuntien suunnitteluun jää riittävästi aikaa. Tämä puolestaan voi heikentää opetuksen laatua.

Naisten ja miesten välillä ei havaittu eroa halukkuudessa ammatinvaihtoon. Syyt olivat kuitenkin erilaisia, naiset ilmoittivat työmäärän ja työstressin vaikuttaneen ammatinvaihtohalukkuuteen enemmän kuin miehet. Tätä voitaneen selittää eroissa tyttöjen ja poikien liikunnanopetuksessa. Poikien liikunnanopetuksessa korostuvat enemmän erilaiset pelit kun taas tyttöjen opetuksessa ovat yleisempiä esimerkiksi tanssi ja erilaiset ryhmäliikuntamuodot kuten aerobic. Tanssien tai ryhmäliikuntamuotojen opettaminen ja ohjaaminen vaatii fyysisesti enemmän kuin esimerkiksi pallopelien tuomarointi. Tämä saattaa selittää miksi naiset kokevat työkuormituksen merkittävämpänä syynä ammatinvaihtoaikaisille kuin miehet. Taustalla voi olla myös perheasiat. Naiset hakevat miehiä enemmän tasapainoa perheen ja työn välille, mikä puolestaan voi johtaa yleisempään ylikuormittumisen tunteeseen (Smethem, 2007).

Tulevaisuudessa olisi tärkeää selvittää, miten liikunnanopettajien ammatinvaihtoaikaiset toteutuvat. Kuinka moni ammatinvaihtoa harkinnut lopulta vaihtaa ammattia? Ovatko liikunnanopettajien urasuuntaukset tulevaisuudessakin samankaltaiset vai rekrytoiko esimerkiksi kasvava terveys- ja hyvinvointiala jatkossa osan liikunnanopettajista? Lyhenevätkö vai pidentyvätkö liikunnanopettajien työurat vai hakeutuuko osa liikunnanopettajaksi valmistuneista jo aikaisemmassa vaiheessa muihin kuin liikunnanopettajan töihin? Lisäksi liikunnanopettajien työkuormitusta olisi selvitettävä tarkemmin ja pohtia millä keinoin työkuormitusta voitaisiin vähentää erityisesti ikääntyvillä opettajilla. On myös aiheellista pohtia, voitaisiinko jo liikunnanopettajakoulutuksen aikana tuoda esille työn kuormittavia piirteitä ja valmistaa tulevat liikunnanopettajat paremmin ammatin haasteisiin.

Lähteet

Armour, K. M. & Jones, R. L. (1998). Physical education teacher's lives and careers: PE, sport, and educational status. London: Falmer Press.

- Boe, E. E. (2007). Trends in the turnover of teachers from 1991 to 2004: Attrition, teaching area transfer, and school migration. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Burke, P. J. & McDonnell, J. H. (1992a). Competency building. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 119–152). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Burke, P. J. & McDonnell, J. H. (1992b). Enthusiastic and growing. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 119–152). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Christensen, J. (1992). Preservice education. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *The teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 45–58). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Curtner-Smith. (2001). The occupational socialization of a first-year physical education teacher with a teaching orientation. *Sport, Education and Society*, 6(1), 81–105.
- Curtner-Smith, M. D. (1997). The impact of biography, teacher education, and organizational socialization on the perspectives and practices of first-year physical education teachers: Case studies of recruits with coaching orientations. *Sport, Education and Society*, 2(1), 73–94.
- Day, C., Stobart, G., Sammons, P., Kington, A., Gu, Q., Smees, R., et al. (2006). Variations in teachers' work, lives and effectiveness. London: Department for Education and Skills.
- Evans, J. & Williams, T. (1989). Moving up and getting out: The classed, gendered career opportunities of physical education teachers. In: T. J. Tempin & P. G. Schempp (Eds) *Socialization into physical education: Learning to teach* (pp. 235–250). Indianapolis, IN: Benchmark Press.

- Fessler, R. & Christensen, J. (1992). *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers*. Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Fraser-Thomas, J. L. & Beaudoin, C. (2002). Implementing a Physical Education Curriculum: Two Teachers' Experiences. *Canadian Journal of Education*, 27(2/3), 249–268.
- Henninger, M. (2007). Lifers and troupers: urban physical education teachers who stay. *Journal of Teaching in Physical Education*, 26(2), 125–144.
- Huberman, M. (1989). The professional life cycle of teachers. *Teachers College Record*, 91(1), 31–57.
- Kougioumtzis, K. Patriksson, G. & Stråhlman, O. (2011). Physical education teachers' professionalization: A review of occupational power and professional control. *European Physical Education Review*, 17, 111–129.
- Kulinna, P. H. Cothran, D. J. & Regualos, R. (2006). Teachers' reports of student misbehavior on physical education. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 77(1), 32–40.
- Lacey, C. & Eggleston, J. (1977). *The socialization of teachers*. London: Methuen.
- Lawson, H. A. (1989). From rookie to veteran: Workplace conditions in physical education and induction into the profession. In: T. J. Templin; & P. G. Schempp (Eds) *Socialization into Physical Education: Learning to teach* (pp. 145–164). Indianapolis, IN: Benchmark Press.
- Letven, E. (1992). Induction. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 59–86). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Lynn, S. K. & Woods, A. M. (2010). Following the yellow brick road: A teacher's journey along the proverbial career bath. *Journal of Teaching in Physical Education*, 29(1), 54–71.

- Macdonald, D. (1995). The Role of Proletarianization in Physical Education Teacher Attrition. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 66(2), 129–141.
- Macdonald, D. (1999). The "professional" work of experienced physical education teachers. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 70(1), 41–54.
- Macdonald, D. Hutchins, C. & Madden, J. (1994). To leave or not to leave: Health and physical education teachers' career choices. *ACHPER Healthy Lifestyles Journal*, 4(1), 19–23.
- Marshall, J. & Hardman, K. (2000). The state and status of physical education in schools in international context. *European Physical Education Review*, 6(3), 203–229.
- McCaughtry, C. J. Barnard, S. Matin, J. Shen, B. & Kulinna, P. H. (2006). Teachers' Perspectives on the Challenges of Teaching Physical Education in Urban Schools: The Student Emotional Filter. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 77(4), 486–497.
- McDonnell, J. H. & Burke, P. J. (1992a). Career wind-down. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 191–219). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- McDonnell, J. H. & Burke, P. J. (1992b). Career exit. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 219–248). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Mohr, D. J. & Townsend, S. J. (2001). In the Beginning: New Physical Education Teachers' Quest for Success. *Teaching Elementary Physical Education*, 12(4), 9–11.
- Moreira, H. Sparkes, A. C. & Fox, K. (1995). Physical education teachers and job commitment. A preliminary analysis. *European Physical Education Review*, 1(2), 122–136.

- Mäkelä, K. Hirvensalo, M. & Whipp, P. R. (2013). Should I stay or Should I go? Physical education teachers' career intentions. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. Hyväksytty 1.10.2013.
- O'Connor, A. & Macdonald, D. (2002). Up close and personal on physical education teachers' identity: Is conflict an issue? *Sport, Education and Society*, 7(1), 37–54.
- O'Sullivan, M. (2006). Professional lives of Irish physical education teachers: stories of resilience, respect and resignation. *Physical Education and Sport Pedagogy*, 11(3), 265–284.
- Price, J. R. (1992a). Career Frustration. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 153–170). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Price, J. R. (1992b). Stability. In: R. Fessler & J. C. Christensen (Eds) *Teacher career cycle: Understanding and guiding the professional development of teachers* (pp. 171–190). Needham Heights, MA: Allyn & Bacon.
- Richards, K. A. R. & Templin, T. J. (2012). Toward a multidimensional perspective on teacher-coach role conflict. *Quest*, 64(3), 164–176.
- Shoval, E. Erlich, I. & Fejgin, N. (2010). Mapping and interpreting novice physical education teachers' self-perceptions of strengths and difficulties. *Physical Education & Sport Pedagogy*, 15(1), 85–101.
- Sikes, P. (1985). The life cycle of the teacher. In: S. J. Ball & I. F. Goodson (Eds) *Teachers' lives and careers* (pp. 27–60). London: The Falmer Press.
- Smethem, L. (2007). Retention and intention in teaching careers: will the new generation stay? *Teachers and Teaching: Theory and Practice*, 13(5), 465–480.
- Smyth, D. M. (1995). First-year physical education teachers' perceptions of their workplace. *Journal of Teaching in Physical Education*, 14(2), 198–214.

- Solomon, M. Terry, W. & Carter, J. A. (1993). The Interaction of School Context and Role Identity of First-Year Teachers. *Journal of Teaching in Physical Education*, 12(3), 313–328.
- Sparkes, A. C. Schempp, P. G. & Templin, T. J. (1993). Exploring dimensions of marginality: reflecting on the life histories of physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 12(4), 386–398.
- Suikka, J. Herva, H. Laakso, L. & Nupponen, H. (2000). Liikunnanopettajaksi vuosina 1993–2000 valmistuneiden työ- ja koulutustyytyväisyys sekä työnkuva 2–6 vuotta valmistumisen jälkeen. *Liikunnanopettaja* (3), 40–44.
- Templin, T. J. (1988). Teacher isolation: A concern for the collegial development of physical educators. *Journal of Teaching in Physical Education*, 7(4), 197–205.
- Whipp, P. R. Tan, G. & Yeo, P. T. (2007). Experienced Physical Education Teachers Reaching Their "Use-by Date:" Powerless and Disrespected. *Research Quarterly for exercise and sport*, 78(5), 487–499.
- Woods, A. M. & Lynn, S. K. (2001). Through the years: A longitudinal study of physical education teachers from a research-based preparation program. *Research Quarterly for Exercise and Sport*, 72(3), 219–231.